

7 אפריל 1970

א י נ ה א ל ס

זייט

26	וואס דערציילט אונז העפס נומער 6	המערקח
	<u>קרעמניצער אין קאמף פאר ישראל</u>	
28	מרדכי ברמור-בישניין ז"ל	מאנוס גאלדענבערג
33	סגן אלוף מרדכי ברמור - דער מענש און זעלנער מרדכי אוח-יקר (אויסקער)	יצחק רובל
36	קרעמניצער אין ארגענטינע	מרדכי כץ
	(טאציאולאגישער איבערבליק)	
48	גרוסען פון קרעמניץ (פאטאגראפיעס)	
39	<u>הלכו לעולמם</u>	

* * *

דוד רובין ז"ל

מרדכי ברמור-בישניין ז"ל (זע "קרעמניצער אין קאמף פאר ישראל)

וואליה (זאב) שומסקי ז"ל

יצחק איידעלמאן - חמיר ז"ל

מוניה גינדעס ז"ל

43 די קאלפע מלחמה אין קרעמניץ

50 פערשידענעס - א בינטל נייעס

די יערליכע אזכרה; וועלס צוזאמענפאר פון קרעמניץ איז אפגעלייגט;
גרויסע נאכפראגע נאך אונדזער צייטשריפט; אין דער ביבליאטעק א"נ פון
ריב"ל; ביכער פון AMS זאלן ערשיינען אין לאנד; אונדזער חבר ישראל
אויסקער; זאב שניידער, ליטעראטור פארשער; א בוך צום זכר פון רוחמה
רובל ז"ל; נייע קרעמניצער עוליס; דער חנוכה אוועק; לאנדסלייט צו
באסס אין ישראל; חרומות פון אויסלאנד; דער מיראזש פון די העפטן "ק.י.ק."

56 חרומות פון אונדזערע חברים אין אויסלאנד - שמואל מייסעלמאן.

די ראדאקציע: מ. גאלדענבערג, י. רובל, מ. אוח-יקר, י. גאלבערעז, ש. מייסעלמאן.

גראפישע צייכנונג - אברהם ארגמן. איבערזעצונגן - רחל נדיר, חנה גאלדענבערג,
יהודית שטערן, שרה ברמור און רעדאקציע מיטגלידער.

פרייז פון העפט: אין לאנד - 2 ל"י, אין אויסלאנד - 1 דאלר,

די חברים ווערן געבעטן איבערפירן דעם אפזאל מיטן באקומן פון העפט.

די פארשפרייטער פון העפט אין אויסלאנד:

אמעריקע - David Rappoport, 2515 Olinville Ave, Bronx N.Y. 10467

קאנארע - Marcos Katz, Ciudad de La Paz, 1465 ID. Buenos-Aires

ארגענטינע - Max Desser, 158 Anderson Ave, Winnipeg 4, MAN.

* * *

דער אדרעס פון ראדאקציע: ארגון יוצאי קרעמניץ, רחוב זכרון יעקב 8, תל-אביב.

מי ומה בחוברת ?

הגענו לחוברת נ'. כאשר החילוננו להוציא את "קול יוצאי קרמניץ" באפריל 1967, לא סברנו שיהיה זה מפעל פריוני של קבע, והנה הגענו כבר עתה, תוך שלוש שנים, לחוברת ששית. החגובות החיוביות מכל צד והתומר המעניין והרוטט המגיע למערכת, אימצו את ידינו להמשיך, ואף התפוצה קולה בהתאם לדרישה, וחוברת זו מודפסת ב-700 עותקים.

מכתבים למערכת. רבים הם המכתבים המגיעים למערכת. משחקפת בהם הכמיהה והגעגועים להווי שחלף ואיננו והרצון לעמוד בקשר עם בני העיר בארצות שונות. אחדים מהמכתבים מצטיינים בכושר ביסוי עז, והם יורפסו בחוברת הבאה במדור מיוחד.

לא כל החומר בשתי שפות. מפאת רבוי החומר ופתוך כוונה לא להרחיב את ההיקף מעבר לגבול אופטימלי, - ניחן בחוברת זו חלק מהחומר בשפה אחת בלבד (די קאלסע מלחמה, מכתבים למערכת, סכומים שנחבלה גלגולו של ספר חוריה, כרכות ותנחומים), ועם החברים השומעים שפה אחת בלבד - הסליחה.

על חמישה שהלכו. בין חוברת לחוברת הלכו לעולמם כמה מחברינו. על חמישה מהם ניחנו בחוברת זו סקירות מיוחדות: דוד רוכין, מרדכי בר-מור-בישביין, זאב-ווליה שומסקי, יצחק איידלמן-חמיר, מוניה גינדס.

פרקי הווי. במקורם נקפיד לכלול בכל חוברת פרקי הווי המחיים כחודעתנו את זכר קרמניץ היהודית. בחוברת זו מספר חברנו מנוס על "המלחמה הקרה", מלחמת "המעמדות" בין "עמך" שבבית המרחץ הישן לבין "היהודים היפים" שבבית המרחץ החדש, מלחמה קרה שהיתה לא לגמרי קרה...

על הקולוניה שלנו בארגנטינה מגיש לנו חברנו מרדכי כץ ניתוח סוציולוגי. עם הקריאה ניתנת לנו ההזדמנות לעקוב אחר זרמי ההגירה, דרכי ההתארגנות, העזרה ההדדית, המעבר ממלאכות למסחר, החרחוק הדור הצעיר, תסורות בהשקפות הפוליטיות ועוד. נשחדל לחת להבא ניתוחים מעין אלה גם לגבי גלויות אחדות, אך בראש וראשונה - לגבי השבט הקרמניצאי הגדול (יחסית) שבישראל, במדה שיימצא החבר שיטיל על עצמו מלאכה נכבדה זו.

האירועים השוטפים. נסקרו כרגיל במדור "פסיפס", שהוא הפעם די רחב ומכיל 18 קטעים שנלקסו ע"י הח' י. רוכל.

הנוהג של ברכות "מזל טוב" לרגל אירועים משפחתיים - נחקבל בעין יפה ע"י הציבור שלנו, והוא מתרחב וחולך. ייתכן שלא הצלחנו "לכסות" את כל האירועים, וזה משום שלא הכל הגיע לידיעתנו. חברים הרוצים שהאירועים המשפחתיים שלהם יגיעו לפרסום, - מתבקשים איפוא להודיע אודיהם למערכת במוקדם, במכתב מפורט (שם היילוד, שם הוריו, שמו של בן הזוג השני, וכדומה).

דרישות שלום מקרמניץ ניהנו בשני חצולמים שהגיעו לידינו זה עתה, וליד התצלומים - הסבר קצר.

וכבר אהנו חומר בשכיל החוברת הבאה, לקיים מה שנאמר: "ילכו מחיל אל חיל" (תהילים פ"ד, ח). והחומר - פרי ידם של דוד צוקרמן מחיפה, דוד רפפורט מניו-יורק, וחברנו הוותיק יוסף טאק מראשון לציון, ועוד היד נסויה.

.... אם אין קמח אין תורה. ניהנו החוזרת ונשנית שהחברים יקפידו על תשלומיהם בעד החוברת - נשאה פרי. אך עדיין ישנם עשרות רבות של חברים שאינם מעבירים את הסכומים (המעופים יחסית), וכן לא העברו אלינו עדיין סכומים מקנדה. נא ונא להקפיד על כך. לא העלינו לפי שעה את המחיר, על אף ההתייקרות, אך זה מחייב שהתשלומים ייכנסו לקופתנו בשלמותם ובמועד. נזכיר שוב שאפשר לשלם לכל בנק שהוא, כולל בנק הדואר, לזכות חשבוננו 52273, בבנק הפועלים בח"א, הסניף המרכזי. אפשר כמובן להעביר את הסכום גם בשיק, המשוך על כל בנק שהוא, לזכות "ארגון יוצאי קרמניץ".

ולקראת חג הפסח הממשמש ובא שלוחה ברכתנו, ברכת "מועדים לשמחה" לכל חברינו ולכל קוראינו.

המערכת

התפוצה של חוברת "קול יוצאי קרמניץ"

375	בישראל, לחברי הארגון של יוצאי קרמניץ
75	" לשונים, ספריות, מוסדות ובודדים
100	בארגנטינה, ע"י הלאנדסמאנשאפט
75	בארצות הברית, ע"י הסוסייטי ובמישרים
25	בקנדה, ע"י מר מקס דמר
25	במדינות שונות, ספריות ובודדים

עווקים 675

סה"כ

אנשי קרמניץ במערכות ישראל

מרדכי ברמור (מוסקה ביסביין) ז"ל

בחבורת זו יעדנו מראש מקום נרחב לבן עירנו, סגן אלוף מוסקה ביסביין, במדור "אנשי קרמניץ במערכות ישראל". לא עלה על דעתו של משהו, שבהגיע הזמן נצטרך להוסיף לשמו אח שתי האותיות, המציאות סוף פסוק ל-45 שנות חייו, ושעל השורות האלו, המבטאות את הסיפוק וגאווה כלנו על אישיותו ופעלו, יעיב הענף הכבד של פטירתו ללא עת.

* * *

היה זה לפני כעשרים שנה, באזכרה השנחית של ארגוננו.

בין הנאספים בלס סרן צה"ל צעיר, חמיר ויפה חואר. כשהציגוהו לפני, כבנו של מנוס ביסביין, נעמדתי משתומם למראה הדמיון המפליא שבינו ובין אביו כשהיה בגילו: אותן פנים קורנות בבח צחוק פקחית ומלבבת, אותו חן וסוב לב הנסובים עליהן. נחשול של זכרונות הציפני פתאום.

קמו לנגד עיני רוחי אותם הימים של שנות 1917 - 1920, ימי דם ואש, ימי הפוגרומים והשחיסות של קלגסי פטליורה, רניקין וכל מיני כנופיות. מנוס, אביו של מוסקה, היה אז בין כאי ביתנו, שמצויה היחה בו גם חנות השעונים והתכשיטים שלנו, אליהם לסשו את עיניהם כבר מזמן כריוני פטליורה, שהסחובנו להקות להקוח ברחוב וחיכו לאות. כל אותה עת כמעט לא סר מאחנו מנוס, היה כרור שהוא מסכן את עצמו וזה הוא עשה מחוך מסירות וידידות גרידא. כבעל נסיון-חיים הוא היה מדריך אותנו ואח חברינו ככמה שטחים וכיחוד נעמידה חקיפה נגד בריונותם של גויים פרחחים.

חכונות אלו של מנוס בלסו אצל מוסקה בכל מקום ובכל הזדמנות.

שח לי חברו לספסל הלימודים, שרגא הרשמן, מהנערים הפלישים, שהגיעו לקרסניץ מפולין הכבושה ע"י הגרמנים: "בשלוש מדרגות עץ היינו, אני וחברי, גם כן פלישים. עולים לביחם החם של משפחת ביסביין. מאחורי הדלת חיכו לנו הוריו בחיור רחב על פניהם. אם המשפחה ריזול לביח קופייה לבושה פינור לבן, היחה מגישה לנו כרק חם ומיזין, דבר שהיה יקר המציאות בימים ההם. היא היחה משפיעה עלינו מאמהותה שכה חסרה לנו".

בחיוו של מוסקה בעת ההיא, עת השלטון הרוסי, אחרי נפילתה של פולין, השתלב פרק מעניין בקורותיה של קרמניץ. כל אחד מבני עירנו זוכר היסב את השם "ביילוקריניצה" וכל מה שקשור בה, ביחוד כחקופה שלסונס של הפולנים. בביילוקריניצה הרחוקה מקרמניץ

ליערנות וחקלאות, עוד בימי הצאר, אך לתלמידים יהודים לא היתה שם כל דריסת רגל.

והנה עם כניסתם של הרוסים לתחומינו בשנת 1939 נפתחו לרווחה שערי הסניקים

הזה, עם הפנימיה שבו, לתלמידים יהודיים, והם היוו שם כמחצית הלומדים. בניהם היה גם מוסקה, והוא הצעיר בכולם. אח השכלתו הקודמת הוא קיבל בבית הספר "תרבות". בהיותו קשור מאוד לבית, היה הוא עושה כמעט יום יום את הדרך של שבעה קילומטרים ברגל העירה, ולפעמים חוזר לביתה"ס באוחו יום. כשנתיים ימים למדו שם נערינו, ועם פלישת הגרמנים החליטו הם לברוח מיד על נפשם.

בעיר שררה אז בהלה גדולה, החלה הבריחה. מוסקה, מזורז על ידי הוריו, היה

בקבוצת התלמידים שברחו הראשונים. אז החלה דרך הייסורים והתלאות שלו.

כבן 15 היה אז מוסקה. בדרך של סכנות חיים הגיע אל דודו, שגר עם משפחתו

בבילוצירקוב, מאז עזב אח קרמניץ, בשנת 1920, כשנסוג ממנה הצבא האדום.

אך רק לזמן קצר מצא מוסקה מנוחה בבית דודו. הגרמנים הגיעו לשם במהרה. תוך

בהלת הנסיגה הם איבדו איש את דעהו. מוסקה מחליט אז, בגיל 16, להתנדב לצבא האדום.

חיה זה בשנת 1942. וכאן ניתן למוסקה לדבר מחור יומנו:

"אח שונה מלחמת העולם השנייה ביליתי בצבא האדום. ביחידה שלי הייתי היהודי היחיד

בין חיילים בעלי לאומים ולשונות שונים, בהם כה עשירה רוסיה רבתי.

להתנדבותי זו דחף אותי במידה גדולה הזלזול של רוסים רבים ביהודים. רוב יהודי

רוסיה נרחו לעורף העמוק, מחור שאיפתם להינצל מצפורני הנאצים. כחוצאה מכך

נפוצו בעם הרוסי כל מיני הלצות ובדיחות על חשבון היהודים המשחמשים, כביכול,

מהחיות...

אחרי המלחמה נפגשתי בעיירות ליטא, לטביה, אוקראינה המערבית בעשרות ומאות נכים.

יהודיים, שהשתתפו בקרבות ונפצעו פעמים אחדות, ראיתי יהודים בעלי עיסורים

בבוהים בשל מעשי גבורה. אולם כאן יהדותם לא בלטה בעיני אלה, שראו את היהודים

"רק בעורף".

תוך כדי המלחמה עבר עלי משבר בלתי רגיל. ב-1944 לאחר שנודע לי שמקרובי משפחתי

לא נשאר אף אחד בחיים, היו מצדי כמה פעולות נקם, ורק הודות למפקד הטוב שלי

לא נענשתי עבורם קשות.

כל זה ועוד עזרו לי לעמוד נגד הפיתויים להשאר בכריח המועצות. השפיעו עלי הרבה

בכיוון זה דודי שברוסיה, הקומוניסט הוותיק, הוא עשה את הכל למען לתת לי להבין,

שעלי לעלות לארץ ישראל ויהי מה. ודודי האחר, יהושע זייגר ז"ל, שממנו היו

מגיעים אלי מכתבים חמים בהם הוא דרש שאעלה ארצה, בה מחכה לי בית חם. מה גם

שכזה אמלא את משאלתם של הורי ז"ל בשנות חיים האחרונות."

מוסקה השתתף בקרבות כבדים, בפלישה לקרים, בדטנסים אחרים ונשאר חי ושלם. העיקה

עליו ביותר הבדידות, ביחוד כשחבריו היו מקבלים מכתבים לעמים ממשפחותיהם ולו לא היה

מי שיכתוב.

בשנת 1946 משתחרר מוסקה מהצבא הארום ועובר לגרמניה, שם הוא מצטרף לארגון ההגנה. הוא הכיר מדריכים מארץ ישראל ומהבריגדה העברית, שעוררו את התפעלותו במרצם ובכושר הארגון שלהם. השפעה גדולה עליו הייתה זו של שמעון אבידן.

אחרי זמן קצר נחמנה מוסקה כמדריך קורסים וכמפקד "ההגנה" באחד המחנות.

בשנת 1948 מגיע מוסקה ארצה, וכאן נפגשתי איתו לראשונה כאמור, באזכרה לקדושי

קרמניץ. על רקע זכרונותינו המשותפים ורגשותינו ביחס לשואה עירנו ולכל מה שקרה למשפחותינו שם, נרקמו בינינו יחסי קירבה חזקים. כל פגישה איתו ועם שרה רעייתו, שוחפה מלאה לרגשותיו אלה, הפכה להיות חוויה בשבילנו.

מוסקה לא פסח אף על אזכרה אחת שלנו, השתתף בפגישות אחרות, אלא אם כן עיכבוהו חובותיו לצה"ל. בכל הזדמנות היה מעודד אותנו בכתב ובעל פה. את יחסו למשפחתו שנשפחה ולעיר מולדתו קרמניץ, הוא הצליח, בעזרת שרה, לשחול בלבס של בנו ושתי בנותיו החביבים, והיה גאה מאוד על כך. בשמחה היה מספר לי שילדיו קוראים בעניין את פרסומי ארגון יוצאי קרמניץ, ואמנם בפגישותיו אתם יכולתי לראות את תוצאות החינוך הזה.

כל השנים שאף מוסקה לפעול למען הארגון שלנו, אך לא יכול היה. זכורים לי מאוד

הערבים לפני שנים אחדות, כשמוסקה החייב למיבצע ההתרמה למען מפעל הזכרון לקדושי קרמניץ. בג'יפ שעמד לרשותו, היה בא לקחתני, אחרי יום עבודה ארוך, ויחד היינו יוצאים לחזור על פתחי הקרמניצאים במשך 4 - 5 שעות כל ערב. לא קל היה לנו להפרד מכל משפחה קרמניצאית, אליה נזדמנו, אחרי האווירה הלבבית שמוסקה הצליח להביא עמו.

באחת הפגישות המעפות איתו, אחרי מלחמת ששת הימים, הוא אמר לי בשמחה: "הנה קרוב

היום, ואני אשתחרר, אז אשלם כל חובותי לארגון". ציפינו לו בכליון עינים. הוא רצה מאוד להתחלק עם כמה מאתנו בחוויות, שהצטברו אצלו בשנים האחרונות של לוחמה ומעש. אולם הגורל המר קבע אחרת. ימים אחדים לפני האזכרה השנתיח נתקבל מכתב, כתוב בכתב ידו היפה, בו הוא הביע את התפעלותו מהחברת ה' של "קול יוצאי קרמניץ" והתנצל לפנינו שלא יוכל להשתתף באזכרה השנה, מאחר שיהיה באותו זמן בהכרזה אחרי ניתוח.

לא ידענו אז ולא ידע הוא עצמו שימינו ספורים, ידעה זאת רק רעייתו הנאמנה, שרה, הנושאת בגבורה האומרת כבוד, את כווד אסונה.

מוסקה לא ישוב אלינו לעולם, מקומו במשפחה יוצאי קרמניץ נשאר ריק, כפי שמחרוקן

בית אחרי פסירתו של אחד מיקירי בניו. אולם הקסם והחן של אישיותו ילוונו תמיד.

סגן אלוף מרדכי ברמור ז"ל - האיש והחייל

מרדכי, או מוסקה כפי שהכל קראוהו, היה כמעט כל חייו המבוגרים איש-צבא. אמרנו "איש-צבא", וכפי שמתברר לא היתה סתירה בין השניים: האדם והחייל - כפי שנחגלמו בו - היוו מזיגה מופלאה, מזיגה שלא אחת עוררה השתאות בקרב חבריו ומכריו על מקורות הנפש שטמנה שאבה ושבגללה נחאפשרה.

מרדכי הגיע לארץ-ישראל ב-1948 וימים לא רבים לאחר בואו הוא כבר נוסל חלק בקרבות שניסשו אז בחלקים שונים של הארץ. "ערב הכרזת העצמאות" - כך הוא כותב ב-1949 לרעייתו לעתיד לבוא - "הרגשתי כי גם אני מחובתי להיות בין מגיני המולדת. בבקר ה-14 למאי 48 ביקשתי מדורתי - שאצלה אז החבורתי - לארוז לי מספר הפצים צבאיים לילקוט הנב ובאותו יום לפנות ערב כבר השתתפתי בהתקפה על כפר ערבי בהרי אפרים". מרדכי נפצע באחד הקרבות ולפציעתו זאת מתלווה סיפור אישי שאותו אין הוא יכול לשכוח כל אימת שהוא נמצא בקו האש: בבית הכרמורים מצוייה מפית כתומה בדם. זה דמו של מרדכי, שניגר מצעו שעל-ידו הלב בהיפצעו בקרב, מבלי שלבו ייפצע. כל שנות מלחמת העולם השנייה ובכל הקרבות בארץ נחם השתתף הוא נשא עמו אותה מפית, שנתנה לו האם עת שיצא לדרך ובתוכה קמצוץ סוכר, לסעוד אח לבו בעתות של רעב. היא, המפית, כן הוא האמין, שמרה עליו מכדורי האויב ...

את דרכו בארץ החל הכל מכראשית. בישיבין - כך היה אז שמו - הגיע אלינו כקצין מהצבא האדום, רב מלאות ונסיון, כשעמו תעודות המצביעות על-כך. ברט, אין הוא משחש באותן תעודות, אין הוא תובע לעצמו קצונה וכוודאי שאין הוא מתחזה להיות "מומחה לאסטרטגיה גבוהה", כפי שלא אחת הורגלנו באותם הימים. דומה שהוא היה בין הבודדים בעלי נסיון. צבאי מחו"ל, שהסכים "לרדת", על-מנת לעלות בשלב מאוחר יותר בסולם הדרגות, תוך השתתפות פעילה בחזיתות השונות במלחמת השחרור, במלחמת סיני, מלחמת ששת הימים ובמלחמות ש"בין המלחמות".

במאי 1948 הוא הוצב לגן-לני, גדוד 4. גדודו נסל חלק חשוב ביותר בשחרור הארץ ועד אילת הגיע. על אותה תקופה, על תלאותיה והישיגיה, מספר אחד מירידי המעיד בו - במרדכי - "שהוא נתגלה אז לחבריו לנשק כ"גולני" כ"חבר, כידיד מסור, בעל אינטליגנציה וכוכר ארגון והנהגה".

ב-1949 הוא כבר סגן: נורד הוא עם הגדוד שלו בכל אותן החזיתות בהן נדרשו אנשי "גולני" להלחם, והקרבות, המאמצים, נפילת חברים קרובים וסיכונים אישיים - הם בני לווייתו והשאינו רישומם על אופיו עד יומו האחרון.

לכל אדם אהבה משלו. לכל חייל יש יחידה, או חיל אשר להם נחוגה אהבתו הראשונית, וזה חרף העובדה שבחקופת שירותו הוא עלול לעשות בתילוח רבים.

אצל ברמור זה החל בשלהי 1950. הוא התאהב בנ"מ באורח מקרי, בגין העובדה שהוצב

לשט; והמדובר, כמובן, בגדוד שחפידו היה להפעיל את כלי נשקו נגד-מטוסים, מטוסים האויב העלולים לפקוד את שמי ישראל. אין כמעט משימה שבה לא היתה ידו בגדוד זה, עד שהגיע לחפיד של סגן מפקד הגדוד, ולבסוף, ועל-כך היתה גאוותו כל הימים, להיות ראש וראשון – מב"ד.

ימיו ולילוחיו היו קודש לבדודו: לאימוניו, לנשקו, למיתקנים, לשכלולים למיניהם ועל הכל – לאיש, לחייל הפשוט שמפקדו הצליח – באהבה וביסורים – להפכו לאיש צבא למפתח. אחד מפיקודיו – אחד מני רבים אשר להם הקדיש ממצו ומיכולתו – בהיורדע לו, במרחקי ארה"ב, על דבר מסירת מפקדו, הוא כותב לרעייתו של מרדכי לאמור: "אח שם בעלך ז"ל שמעתי מחיילים אחרים, עוד בחתילת שירותי – כחייל פשוט. שמו היה מוקף תמיד בפנטזיה, או מילה טובה של המדבר. לאחר שסיימתי קורס קצינים וזכיתי להכירו מקרוב, עמדתי על סוד הדבר. בין כל קציני צה"ל שפגשתי לא מצאתי אחר שידע למצג בצורה כה נפלאה פיקוד ואבהות".

ב-1951 נולד לברמורים בנם הבכור. באותו זמן הם עצמם התגוררו בתנאים לא משופרים ביותר במנשיה שביפו. באחד מלילות הסופה והזעף, כשהגגות במנשיה מטים ליפול מעצמם הרוח, נזכר המפקד, בתצות הליל, בפיקודיו בשדה. מי יודע מה עלה בגורלם – באוהלים בליל אימים זה? הכי יש הצדקה שהוא ימשיך לישון אח שנתו, ב"תנאים אידיאליים", כשחייליו מתבוססים בבוץ ובמים? הוא אץ ליחידתו, ולאחר שנחה דעמו שב הביחה, לפנות בוקר, כשהוא רטוב עד לשד עצמותיו.

מגיעה שנת 1956 וברמור משתלם באחד הקורסים. לבו אומר לו שמשהו "מתבשל" ורוחו אינה שקטה. הוא מרגיש שעכשיו עליו להימצא במקום אחר. ואכן, ערב מבצע סיני הוא הוזעק למקום שהוזעק על-מנת ליטול חלק פעיל במלחמה נגד המצרים.

לא מנינו, אחת לאחת, את כל מהלכיו בצבא: את כל הקרבות שלחם, אח כל הקורסים הרכים – בהט למד ולימד – את כל עליונותו בסולם ההיררכי, עד שהגיע להיות סגן אלוף בצבא ההגנה לישראל, שאותו כה אהב. רק עוד זאת נספר: באוג' 1966 הוא מחמנה לסגן קצין מוחמים ראשי. חבריו, ביחידתו הקודמת, רגשותיהם היו מעורבים – עצב ושמחה קיננו בלבוותיהם: עצב – על הליכתו של מפקדם האהוב, ושמחה – שהינה נפתח לו צוהר להתקדמות נוספת ולאחריות עוד יותר גדולה בשורות צה"ל.

האיש היה בן 45 במוחו. עם משפחתו אבלים - חבריו, מכריו וידידיו וכל אותם

רבים מפיקודיו שהוא היה להם לא רק מפקד, אלא בראש וראשונה ידיד, אדם!

עמיתיו, מארגון חברי ההגנה באירופה וצפון אפריקה, רשמוהו ב"ספר הזהב" -

ביום השלושים לפטירתו, ובו כתבו את השורות הבאות:

"סא"ל מרוכי ברמור ז"ל, משרידי השואה אשר נחלץ לשרות עמו בכל נפשו ומאדור,

כאיש ההגנה בגולת אירופה וכאיש צה"ל שעמד בשער מיום עלוהו ארצה ועד שנפטר ללא עת".

סגן אלוף ברמור אינספקטורט ויין רענימענט

סגן אלוף ברמור סוקר מסדר פיקוריו

יצחק רובל

גלגולו של ספר תורה

ר' כהריאל שוורץ, חושב העיירה חורורוב שבגליציה, יצא לגולה עם שאר בני עירו כימי השואה, התגולל במשך שנים עם משפחתו ביערות ובמחנות של פליטים, אך בצאתו מן העיירה שלו לקח אהו ספר תורה מבית הכנסת שנחרב. ונדר נדר להביא את ספר התורה הזה לארץ-ישראל. בכל שנוח נדודיו היה הספר עמו, הוא שמר עליו מכל משמר, ויש אומרים שספר התורה שמר עליו, על ר' כהריאל ומשפחתו, ולאחר כל התלאות שעברו עליהם, - הגיעו לארץ-ישראל וספר התורה עמם. הם התישבו בעיר יפו ומסרו את ספר התורה לאחד מבני-הכנסת שם.

קרמניץ, ובהגיעם ארצה - נישאה לו. ר' כהריאל חי כמה שנים ביפו, ואחרי כן - במושב תוחלת שליד כפר חב"ד. ובהגיע יומו - הלך בדרך כל הארץ.

מרדכי ברמור גדל בקרמניץ במשפחה של בונדאים, וחינוכו לא היה חינוך דתי. אולם נפתולי המלחמה והשוואה, וגם האוירה של ביח שוורץ, קרבו אותו למסורת היהודית, וכאשר התיישב בשכונת הקצינים שבנוה מגן, היה אורח החיים שבביתו ברוח המסורת. סייעה לכך רעייתו שרה, אשר את השכלתה קיבלה בבית-ספר דתי, ואחרי כן - באוניברסיטה כר-אילן. מרדכי היה נוהג להתפלל כחגים ובשבתות בבית הכנסת שבשכונתם, וגם היה לו שם מקום קבוע.

והנה, לאחר מות ר' כהריאל שוורץ, החליטה משפחת ברמור לשכן את ספר התורה בבית-הכנסת שבנוה-מגן. הזמינו "סופר" שהגיה ותיקן את הפגמים שבספר, הכינו מעיל ושאר הקישוטים, כדח וכדין, אלא שחוך כדי כך חלה מרדכי את חליו אשר מח בו. אז החליטה שרה שהספר ישא את שמו של מרדכי בעלה, יחד עם שם אביה.

פיערונג פון הכנסת ספר תורה אויפן נאמען פון ברמור טקס הכנסת ספר תורה על שם מרדכי ברמור

וביום כ"ו שבט נערך ברוב עם טקס הכנסת ספר התורה לבית הכנסת. מבית האלמנה נישא ספר התורה מתחת לחופה, בשירה ובריקודים, בהמון חוגג, זקן ונער, אנשי צבא ואזרחים, בתוכם כמה מאנשי קרמניץ, כשמשי צדי התהלוכה - אבוקות אש. שבוע ספרי התורה שבבית-הכנסת יצאו למבוא הבית להקביל את פני "האזרת החדש" הבא לחברתם. האלמנה עיטרה את הספר בכתר וב"עצי חיים" וכך הוכנס הספר לחוף הבית פנימה. שם חיכו לבאים מאוח מחושכי המקום, בחוכם אנשי צבא רבים, מפקדיו של מרדכי ברמור ופיקודיו. הבן הבכור עמוס, והוא חייל-סירון, אמר קדיש, נקראו פסוק פסוק פרקי תהילים מחאימים למאורע זה, ועם אמירת "ויהי

רוחם האנוני" ברוחם הספר לחתונתו "אברג העורש" לזכר מרדכי ברמור ז"ל ולזכר חתונתו

יוצאי קרמניץ בארגנטינה

(חתך סוציולוגי)

לפי ספר הזכרון שהקרמנצאים הוציאו בבואנוס-איירס בשנת 1965 היו שם כבר בשנת 1926 כ-70 משפחות. בשנות ה-30, עקב המשבר הכלכלי הקשה והתבכדות האנטישמיות, החחילה יציאה המונית של יהודי פולין. קהילתנו בארגנטינה קבלה אז תבכורת ומנתה כ-300 איש. אותו מספר מצאחי כשהנעתי לכאן בשנת 1937. אז ננעלו שערי האמיגרציה, אולם אנו הצלחנו איכשהו להוציא משם ב-1946 כ-10 משפחות משארית הפליטה דרך פרגוואי. ומכיוון שכשואה הגדולה נסתם הגולל על כל מקורות התיים שלנו שם, לא נשאר לי אלא לעבור ישר להווה.

כיום מונה "ארגון יוצאי קרמניץ" כ-110 משפחות ומלבדם יש בארגנטינה כ-20 משפחות שאינן משתייכות לארגון.

מאז ראשית ההגירה מעיר קרמניץ לארגנטינה חלפו כ-40 שנה והגיל הממוצע של האנשים, כמסחר פאליו, הוא גבוה למדי. 90 אחוז מהם - בעלי משפחות עם ילדים: (שנים, שלושה וגם 4 ילדים) ומבובן - גם נכדים, כן ירבו!

אבל היכולים הם להחשב קרמניצאים? זאת שאלה שקשה מאד לענות עליה. בהיותם קטנים עדיין היו קרובים להווי הוריהם ולעניניהם, אך משגדלו החמזגו והשתלבו בזרם הכללי של החיים בארגנטינה ואת הדור הקודם השאירו מבודדים על גדות הנחל הנועש.

עובדה אופינית בהתנהגותם של חלק מצאצאי קהילתנו שגדלו על שהרה השפה והתרבות הספרדית ראויה לציון: אותו נוער שברבות הימים הפכו להיות הורים לילדים משלהם, מצאו לנכון לשלוח את ילדיהם לבתי-ספר אידישאים ועבריים, כדי לקרב אותם לתרבות עמם. יחר על כן, הם עצמם נרחמו לפעילות בועדי בתי-הספר. הם גם השתדלו להשפיע על הוריהם (הסבים והסבתות) לשתף פעולה בכיוון זה.

בימי ההגירה הראשונים היה חלק גדול של אנשינו חדור רעיונות והשקפות שמאלניים והאמינו כי "ממוסקוה תצא תורה"... אחדים הביאו השקפותיהם אלה עוד מהכית. המצב הפוליטי והכלכלי דאז סייע בידם לפתח ולהעמיק רעיונות אלה. מספר מסוים של קרמניצאים היה פעיל ב"בית התרבות מנדלי", דחוקים היו מהציונות. רק חלק מועט היה פעיל בתנועה הציונית.

לימים התאחדו יוצאי קרמניץ עם אנשי פוסטאייצוו וגם וויזשירודוק, ויחד יסדו "לאנדסמאנשאפט" הראוי לשמו. הם החלו לנהל עבודה תרבותית פוריה, הגישו עזרה לחברים נזקקים, ונחשבו כאחד הארגונים הטובים ביותר ב"בואנוס-איירס". כיום פעילים אנשינו

בהרכה מוסדות וארגונים חשובים ומוכרים, כגון: "קרן-קיפח", "ויצו", "ייווא", בית-ספר ביאליק, ב"ס פרץ ועוד.

הדור הקשיש הם ברובם סוחרים ובעלי תעשייה. פרוטה לא חסרה, ואחדים גם הצליחו להעשיר, יבושם להם. קיים גם אחוז מסויים של כעלי-מלאכה, וגם הם-מצבם הכלכלי טוב למדי. אך כבכל חברה יש מספר אנשים שלא הצליחו להגיע למעמד ראוי ומצבם הכלכלי קשה. הם נחמכים כמובן ע"י ארגוננו.

אשר לרמת ההשכלה, הנה רוב האנשים שבאו ובאמחתם תעודה של ביח-ספר יסודי, או אפילו משהו יותר מזה, לא השכילו להמשיך בלימודיהם. הדאגה לפרנסה ולסדור ראשוני גדלה את כל זמנם ומרצם. וכאשר הגיעו כבר ל"מנוחה ונחלה", - אחרו את המועד להוסיף דעת. לעומת זאת קבלו ילדיהם השכלה מקיפה ורבים מהם עלו למעמד של רופאים, עורכי-דין, מהנדסים, מנהלי-חשבונות.

ושב מזדקפת בכל חומתה השאלה: האם אלה ימשיכו ויישארו בשורותינו? היזכרו את קורח הוריהם ומשפחותיהם?

וכדי להיות כן ואובייקטיבי, עלי להזכיר את התופעה של נשואי-התערובת, שדבקה גם במחננו. אמנם האחוז הוא קטן, אך אין להתעלם ממחלה מידבקת זו, וחוצאותיה מי ישרון? אך לאשרנו רוב הנוער שלנו הם יהודים גאים וכמהים לעלייה לישראל. חלק מהם כבר נמצא בארץ, ואחרים מתכוונים לעליה.

הקומה מדינת ישראל, מלחמותיה, גבורת העם היושב בציון, קירב גם רבים שהיו בעבר רחוקים והתכחשו לרעיון הציוני. פתאום התערערו בהם רגשי החובה והכבוד העצמי שהניעם להצטרף לשורותינו. אלא שהדור הצעיר נמשך רק לרפים המזהירים, אל הנצחונות, ודוחים מתודעתם את השואה שפקדה את עמנו. אינם מוצאים בה מאומה מן הפאר והגדולה. ואם כן, סבבי הוא אפוא שאינם מסוגלים להיכנס לעורנו אנו ולהרגיש ולזכור כמנונו. עם כל הכבוד, היראה והעזר שהם רוחשים למה שקרה, אינם סוכנים לשהף פעולה בענייני קהילתנו, גולם קרמניץ שבארגנטינה.

- - - - -

בסיכומה של הסקירה אני רוצה לציין שכיום ארגון אנשי קרמניץ והסביבה ב"בואנוס-איירס", בה מרוכזים 90 אחוז מאנשינו, משוחרר מכל זיקה ופעילות פוליטית שמאלנית. (פרט למספר זעום של יוצאי רופן). בראש ההנהגה עומדים אנשי "עמך" בעלי-הכרה ברורה והד-משמעת ביחס למרחש במציאות שלנו ובישראל. הם קשורים בלב ונפש עם אנשינו הפזורים בכל קצווי העולם וכמיוחד בישראל. תפילתנו במשאה נפשנו - השלום המיחול, שלום אמת. מי יחז ובמקום החותמים ידברו המוזות.

ישחרר נא השלום בישראל ובעולם כולו, תירגמה מאידיש: רחל נדיר-אופיקר

בית-הספר למסחר

בן עירנו הנכבד, נחמן דטר, הגר בארה"ב, המציא לנו תצלומים אחדים מבניני-ציבור של העיר קרמניץ, כפי שצולמו בשנת 1964. כל אחד מהם מעלה בנו זכרונות מן העבר, אך יותר מכולם - מראה בית-הספר למסחר (קאמערטשעמקאיע אוטשילישטשע). רבים מאנשי קרמניץ ששרדו בילו בכחלי הבית הזה ובפארק שלידו את שנות ילדותם ונעוריהם.

במקום אחר מוזכר בחוברת זו מיכאיל דאוידאוויטש שומסקי. הוא, יחד עם ישראל מרגלית, היו קשורים קשר הדוק בבית אולפנא זה, כמייסדיו וחברי הנהלתו. אפשר להגיד ללא גוזמא, שבית-ספר זה היה ילד טיפוחיהם. החצולם - במדור היידיש, עמוד 48

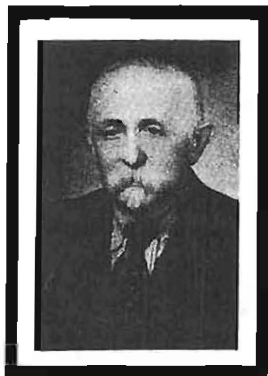
25 שנה לשחרור העיר מידי הכובשים הנאצים

אחד מבני עירנו, כיום חושב אודסה, המציא לנו את ההזמנה שקיבל מעיריית העיר קרמניץ לטקס מחצית היובל לשחרורה של העיר מידי הכובשים הנאצים. ההזמנה נשלחה לכל יוצאי העיר שברחבי רוסיה. מיסמך זה עורר בנו צער רב, הוא שוב הזכיר לנו שלגבי האוכלוסיה היהודית בא שחרורה של העיר אחרי ככלות הכל, כאשר שרדו רק כשני מנינים של שלדים חיים, מזי-רעב וסחוסים, ואז יצאו הם מן המסחור. לטקס החגיגות¹ הוזמן במיוחד ממוסקבה בן עירנו טוביה רייט, המוכתר בחואר "גבור בריח המועצות", עיסור הגבורה הראשון במעלה בצבא הסובייטי החצולם - במדור היידיש, עמוד 49

לזכר נעדרים

דוד רובין ז"ל

ביום כ"ג חמוז תשכ"ט (9.8.69) איבדה העדה הקמנצאית שבישראל אחד מנכבדי בניה, כאותו יום נפטר, שבע ימים ושבע חלואה, בגיל 87, דוד רובין ז"ל, זקן אנשי עירונו בארץ ובחפוצו.

הוא נולד בעיירה ימפולי הסמוכה לקרמניץ בשנה 1882. שנות ילדותו ונעוריו עברו ב"חדר" וב"קלויז". אם כי הוא החמיר בגיל מוקדם נגד אורח החיים של אותה התקופה, הרי הוא נשק עד לשעתו האחרונה מאותם המקורות שספג להוכיח דווקא בחדר ובקלויז, מקורות שעברו בכור-ההיחוך שלו בדרכו המקורית.

לאמחו יל דבר לא נותק דוד רובין מעולם מן העבר, הן בשיחת חולין שלו והן ביצירתו הספרותית, הפזורה בכחבי עט שונים. בשנות היותו בארץ פירסם מפרי עטו כעיקר ב"די לעצטע נייעס" וב"ידע עס". היה מחבב את הפולקלור ומתאר

ביר אמן את ההווי של העיירה היהודית בטרם שואה. לפני שנים אחדות יצא ספר זכרון לעיירה ימפולי, בעריכתו, יחד עם עזריאל גורנגוט (כיום - גורן) והרב גלמן. שלשתם אנשי ימפולי לשעבר

משעבר עם משפחתו לעיר המחוז קרמניץ וקבע את מושבו ברוגטקה הדוכנאית, - השתלב עד מהרה בנוף האנושי של העיר, היה מקובל מאד כתובים הציוניים אשר בחיכם פעל, אך היה סובלני מאד גם כלפי זרמים אחרים.

לאחר חורבן קרמניץ היהודית חזר הוא העירה, ועשה שם שנים אחדות, את חוויותיו היה מתאר נשיתוח וברשימות שונות.

מנעוריו נצמד לחנוכה הציונות ועלייתו ארצה בגיל 75, ערירי, (שלוש בנותיו עריין גרו אז בפולין), היחה המשך טבעי לעולם האתמול החוק, אשר מעולם לא ניתק מלבו. אהב את הארץ אהבה עמוקה, היה מגיב בלהט-נעורים על חופעות שונות מחיי הארץ, הן לחיוב והן לשלילה.

היה מחונן בשכל-הישר, בגישה מעשית ומפוכחת לחופעות החיים, אך בו בזמן היה גם איש החלום, איש החזון, הצופה לאחרית הימים.

סקרנותו האינסלקטואלית לכל מה שהיה בעבר, למה שמתהווה כיום ולמה שצפוי בעתיד, עמדה לו במאבק עם חופעות הזיקנה. צלילות דעתו וכן גם הוש הראייה שלו נשארו בעינם, בהירים ושלמים, עד לרגע האחרון.

עם מותו של דוד רובין הלכה מאתנו אחת הדמויות המענינות והססגוניות ביותר מן העיר קרמניץ שמלפנים. הניח שלוש בנות ומשפחותיהן, ובהן - המשוררת דרכה רובין. בארץ היה מחנורר בכפר חסידים, שם גרה גם אחת מבנותיו ומשפחתה.

ב ר ו ב י ן ז כ ר

זאב (וואליה) שומסקי

איין לספר על ווליה שומסקי מבלי להזכיר אח בית אבא, אח הכית בו הוא גדל ואח האוירה ששררה בו.

ביתו של מיכאל דאוידאוויטש שומסקי. אביו של ווליה, היה בית מתקדם המקורב בחברה הרוסית, ולאחר זמן הפולנית, אך בו בזמן שמר על המסורת היהודית ועל מנהגי ישראל. כערב שבת הייתה המשפחה הענפה כולה, הבנים הכלות והנכדים, מתכנסת כביחה של סבתא פרידה שומסקי, היו מדליקין נרות של שבת, מקדשים על היין ועורכים סעודת שבת, כדח וכדין. מיכאל שומסקי לא היה אדם דחי, עס זאח

היה בא מרי שבת להחפץל בבית הכנסת הגדול, גם היה גכאי של בית הכנסת, חבר בהנהלח "תלמוד חורה", חברה קדישא" וגם כחברת "נושאי מיטה". בכיתו היו מתכנסים העסקנים של מוסדות אלה והיו מדיינים בבעיות השונות. שם היו נפגשים גם עסקני בית הכפר למסחר (קאמערטשעסקאיע אוטשילישטשע) אשר מיכאל שומסקי היה ממסדיו וחבר הנהלתו כל השנים.

בחדשי הקיץ היה בא מוורשה צבי פרילוצקי, יליד העיר קרמניץ, עורך ה"מומנט", לבחול ב"דאטשה" שעל הר ה"ווידומקה", והיה רגיל לבקר בכיתו של מיכאל שומסקי, היו מדיינים בהוויות העולם, ולידם ווליה הצעיר, מקשיב וסופג ידיעות על הליכות העולם היהודי, הגדול.

אמו של ווליה, נאדיה שומסקי, השכילה לנהל אח ביחה בטעם ובהדר, ועסקה בו בזמן גם בצרכי ציבור. היתה מארגנת אח הנשים מחוגי האינטליגנציה ב"חוגי נשים" (וברוסית: דאמסקי קרוז'וק) שדאגו למוסדות סעד שונים.

זהו הבית בו גדל ווליה. היה הוא יהודי גאה, בעל לב טוב, נוטה לעזר לאנשים ובעל חוש לצרכי ציבור. היה מעורה בחברה הפולנית הגבוהה, היה סוזמן על ידם בחורף לקחת חלק ב"צייד הגדול, ולא פעם עלה בידו תוך כדי פגישה ביער כמהלך מסע-הצייד למנוע גזירה שהיתה תלויה על מוסד יהודי זה או זה. הנה למשל - חבעה העירייה לסגור את ה"תלמוד תורה" מטעמים סניטריים, אך התערבותו של ווליה תוך כדי "מסע של צייד" סילקה אח האיום, הענינים הסתדרו וה"תלמוד חורה" המשיך לפעול. בין השאר היתה לו השפעה גדולה על

פרופיסור זרמבה, מהליצאום (מתימטיקאי מוכהק וגם שיכור גדול), והורוה לכך נחקבלו לבית-אולפנא זה תלמידים יהודים הרבה מעבר ל"נורמה".

במלחמה העולם השנייה נפגשתי עם ווליה במקרה ברוסיה כאשר שנינו היינו פליטים. הוא היה אז במצב גרוע מאד ואילו לי שיחק המזל, הצעתי לו עזרה, ולו בצורת הלוואה, אך כבעל חוש של "כבוד עצמי" הוא סירב להיענות להצעתי.

לאחר המלחמה התיישב ווליה בפוזן. דירתו הקטנה היחה פתוחה שם תמיד לכל איש משארית הפליטה של קרמניץ, וכל מי מיוצאי העיר שהיה עובר את פוזן מוכרח היה לבקר בביתו של ווליה. שם היה מחקבל בסבר פנים יפות על ידו ועל ידי רעיתו נעשה. באחד הימים נזקקתי גם אני לעזרתו כאשר אזל הדלק במשאית שלי, חוץ כדי נסיעתי מברלין לוורשה, סאליו מובן שהוזמנתי יחד עם בני לווייתני ללון בביתם, ולמחרת היום "סידר" לי ווליה פח דלק ויכולתי להמשיך בדרכי. הנה גם בפוזן הצליח ווליה לקשור קשרים טובים ולסייע לבריות, מטבעו היה הוא איש חברה מובהק, תכונה אשר ירש מבית-אבא. ווליה הגיע ארצה עם משפחתו בשנת 1951, כמהנדס חשמלאי, אך משלא הצליח להסתדר במקצועו המוגדר, - קיבל את התפקיד שהוצע לו מבלי "לרטון". מילא את עבודתו בנאמנות ובמסירות עד יומו האחרון. הוא היה יפה תואר, מקובל בחברה ומעורב בין הבריות, בעל אופי אופטימי ובעל מזג טוב.

חינוכו לא הכשיר אותו לציונות ולארץ ישראל, אך משהגיע ארצה התקשר מיד למדינה, הסתגל בקלות לסביבה החדשה, ללא טענות ומענות, וללא כל חבלי קליטה. בהזדמנויות שונות הןכיה ווליה אח נאמנותו למדינה, יותר מרבים אחרים שהחונכו אמנם על הציונות אל בבואם ארצה מלאים הם חביעות כרימוץ. הוא לא חשב ש"מגיע" לו משהו ומעולם לא ראה עצמו "מקופח".

ווליה היה פעיל בארגון יוצאי קרמניץ מאז בואו ארצה, חבר בוועד, לקח חלק

בהוצאת "פנקס קרמניץ", מילא כל תפקיד שהוסל עליו.

אפשר להגדירו כיהודי גאה, אציל כנפשו ובנימוסיו, וגם כין גויים-אנטישמיים היה מהלך בקומה זקופה. לא ידע מחלה מימיו ונעסר באורח פתאומי בגיל 75. מח מתת נשיקה. רעייתו נפטרה לפני שש שנים, והוא ידע לשאת את אבלו בצנעא ובגבוהות-נפש. השאיר בת נשואה ונכדים.

י ה י ז כ ר ו ב ר ו ך

יצחק איירלמן (חמיר) ז"ל

הלך לעולמו בגיל 74 העולה הראשון מבני קרמניץ, הוא יצחק איירלמן, אשר הסב את שמו ל"חמיד". כעודו נער נשלח ע"י אביו, הציוני הנלהב משה איירלמן, ללמוד בגימנסיה "הרצליה" שביפו (עוד בטרם היות תל-אביב), לפני מלחמת העולם הראשונה. עקב המלחמה הוא היה שנים אחדות בעיר קרמניץ, ועצם נוכחותו, הופעתו והדיבור העברי שלו בחברה הספרדית, וכן שירי ארץ ישראל, - היוו גורם מחנך לגבי הנוער הציוני שבעיר. נטל גם חלק פעיל בפיתוח הספורט היהודי בעיר קרמניץ. בתום המלחמה חזר ארצה, עם קבוצת החלוצים הראשונה מקרמניץ. התגורר עם משפחתו בתל-אביב, ועבד רוב ימיו במשרדי "סולל בונה". בשנים האחרונות סבל מחלות קשות, עמד להיכנס לבית אבות "אפעל", אך המוות הקדימהו. היה איש חברה מובהק, אמנם שטחי התענינותו לא היו במסגרת יוצאי קרמניץ שבארץ. הניח אשה, ילדים, נכדים וגם נינים, וכן אחות - היא קלרה זך, לבית איירלמן.

י ה י ז כ ר ו ב ר ו ך .

מ. ג.

מוניה גינדס ז"ל

לפני חדשים אחדים מת בסרקמניסטאן איש קרמניץ - מוניה גינדס. בעיר קרמניץ הוא היה פעיל בחיי הצבור, בעיקר באיגוד המקצועי. עבד כמזכיר של "קה"ס "אורט" עד לנסיגת הרוסים. התחבב על ידידיו הרבים הודות לחוש ההומור שלו, לבבינותו ויחשו לבו. הזדמן גם לנו ליהנות מתכונותיו אלה כאשר קבלנו את פניו בספריית ריב"ל לפני שנים אחדות, בשעה ביקורו בארץ. שמענו אז מפיו כי בשנת 1961 הוא עשה בקרמניץ, בא במיוחד מסורקמניסטאן עם אשתו דבורה (לביה קוגל) לבלות את הקיץ ב"דאטשע" שבעיר מולדתו. הוא נפגש אז עם משה בן מאיר ימפול שבא מלנינגרד ויחד הם ביקרו בגיא ההריגה. סיפר על מראה עיניו, העגום מאד, ועל מישמע אזניו מפי ה"גויים" שבעיר, אשר השואה לא נגעה כלל וכלל ללבם.

הניח ברוסיה בת נשואה, רופאה, ונכדים, ובשראל - אחותו פניה, ושתי אחייניות, בנותיו של מירון גינדס, שניה ואירקה.

י ה י ז כ ר ו ב ר ו ך .

פ ס י ס

ערב ההתייחדות השנתי עם קדושי קרמניץ החקיים גם השנה כחל-אניב ביום המיועד, 14 באוגוסט 1969, ברחבה של סמינר הקיבוצים, במעמד מאוח של יוצאי קרמניץ וצאצאיהם. מארגני הערב ראו לנכון להעלות על הבמה כחוח חדשים, ואילו חברי הועד עצמם השתדלו לא להתבלט והתערבו בין קהל המאזינים והצופים. מנחה הערב היה הפעם חברנו פסח ליטב (ליטבק), הבקי ורגיל בכך מנסיונו הרב כשטחים צבוריים שונים. דברים השמיעו החברים: יצחק פורטנוי, איש חיפה, דבורה חורן-פלדמן מחדרה, החבר פסח קולר מפתח-תקוה שדיבר יידיש והחברה סוניה וולברג שדיברה רוסית. החברה לילי פחר (בתו של מנוס גולדנברג קראה פרקים מחאימים משל לאה גולדברג ואחרים, הנגן יעקב מנזה הגיש קסעי מוסיקה בצ'לו, והחזן השמיע "אל מלא רחמים". החברים שנפטרו תוך השנה הוספרו ע"י הח' פורטנוי.

אכן, מסמר הערב היתה הגברת סלוביין, שעלחה זה עתה מרוסיה הסובייטית; היא סיפרה (ברוסית), על ההתעוררות הציונית בקרב הדור הצעיר ברוסיה וגיבאה שהשלטונות הסובייטיים סופס להיכנע ללחץ זה, מצדם ומצד יהדות העולם ומדינת ישראל, ויאפשרו עלייה משם. מי יחן נכבואחה חקיים. היתה זו יזמחו של הח' ליטב שהגב' סלוביין תוזמן להשמיע אח דבריה בערב זה.

דומה, שהחברים יצאו הפעם בהרגשה של החדשוש עקב שבירת השיגרה בערבי ההתייחדות שלנו.

הכינוס הבין-ארצי נדחה. היזמה לערוך כינוס בין-ארצי של יוצאי קרמניץ יצאה מאח הארגון בישראל (ראה חוברת ד' של ק.י.ק.). הארגון שלנו בארגנטינה קיבל את ההצעה בהתלהבות והחל בהכנות לקראתו. (ראה מאמרו של הח' כץ בחוברת ה'). הכנות מקבילוח נעשו גם כארץ והושקע בהן הרכה עמל ומחשכנה. נראה היה שהרעיון קרוב להגשמתו. הארגונים שלנו בארצות הברית ובקנדה חלשים הם ללא ערוך מזה שבארגנטינה, אך ציפינו שגם משם יבואו לכינוס מספר אנשים.

והנה צפו בארגנטינה מכשולים ועיכובים בלתי צפויים, עיכובים אישיים ועיכובים כלליים, ובעיקר: שינוי מהפכני בשער המסבע: הפזה ה"רכה" חלפה כפזה "קשה", והמועמדים לנסיעה, שרובם סוחרים, חששו לעזוב את מדינתם לעת כזאת.

בסופו של דבר נחבר שבתאריך האמור (אפריל - מאי 1970) הכינוס לא יוכל להתקיים והטיפול בהכנתו נפסק. חברינו בארגונינו סבורים שאין זה עדיין סוף פסוק, הם מקווים שהכינוס רק נדחה אך לא בוטל.

- - - - -

יש ביקוש לביטאון שלנו, חוברת "קול יוצאי קרמניץ" נקראה ונדרשה לאו דוקא ע"י יוצאי העיר. אנו שולחים גט לספריות צבוריות כארץ ובחו"ל, לבתי אולפנא גבוהים ועוד. אלה עוקבים אחרי הופעת החוברות ואם חלה הפסקה ארוכה אנו מקבלים חזכורות מהם. כמו כן מחפשיים בחומר זה מוסדות לחקר השואה וחוקרי הפולקלור היהודי. לאחרונה נדרשנו להמציא 20 עותקים מהחוברת ה', לשגרירות האמריקאית בישראל (באמצעות משרד ברונממן להפצת ספרים).

ערים במיוחד לחוברות שלנו בני עירנו שבחו"ל היושבים בערים שאין בהן ריכוז של יוצאי קרמניץ, או שאין בהן חיי ציבור יהודיים בכלל. אלה רואים בחומר זה מעין גשר אל העבר ואל חתומי היהודי של ימי ילדותם, הם קוראים בהלהבות, אפילו בהתמוגגות, דורשים עוד ועוד, ואף מביעים רגשותיהם במכתבים אל המערכת. קטעים אחדים ממכתבים אלה אנו מביאים במדור "מכתבים אל המערכת".

- - - - -

בספריה ע"ש ריב"ל (לוינזון), ספריה זו שהיא מפעל הזכרון לקדושי קרמניץ, הוקמה ע"י הארגון שלנו ליד סמינר הקיבוצים כחל-אביב, וחוג הקוראים והמעיינים הם בעיקר סטודנטים לספרות עברית או להיסטוריה יהודית וכן מורים במקצועות אלה.

כדי להדק את הקשרים עם בתי האולפנא המספקים לספריה "לקוחות", נערכת עתה רשימה מעודכנת של הספרים המצויים בספרייה, שחיה לעזר בידי הגורמים הנ"ל. הרשימה ערוכה לפי סדר אלפא-ביתי של שמות המחברים או העורכים, ומחולקת לשלושה מדורים: א) פרודיקה (שבועונים, ירחונים, שנחונים) ב) קבצים ג) ספרים של מחברים יחידים. בהכנת הרשימה מספלת הספרייה הקבוצה של הספרייה, בפיכותו של הח"י, ריכל.

- - - - -

ספרי AMS יופיעו בארץ. בחוברת ד' של ק.י.ק. (עמוד 56,21) סיפרנו על הופעתה הקרובה של 118 ספרים עבריים מתקופת ההשכלה, בדרך של הדפסת צילום, ביזמחם של לבני בריח" ובתי אולפנא יהודיים גבוהים בארצות הברית. הספרים עמדו להופיע בניו-יורק ע"י

המו"ל AMS Press הספריה שלנו ע"ש ריב"ל, ספריה לספרות ההשכלה, קיבלה יוזמה זו בברכה, ואף הזמינה כמה עשרות מן הספרים שעמדו להופיע. כמה מחברינו שבארצות הברית נחלצו לעזרתנו ותרמו למטרה זו 130 דולרים (ראה חוברת ה' עמ' 15, 35). וחברנו הייניך קסלר, ניו-יורק, עמד בקשר ישיר עם המו"ל, לפי בקשתנו.

והנה עתה מודיע לנו הח' קסלר שעל אף הפרסום הרב שניתן לענין זה ע"י AMS Press, כמנהג אמריקה, נדחתה הופעת הספרים בארצות הברית; היוזמים עומדים עתה להקשר עם מו"ל בישראל, וקרוב לודאי שהם יופיעו כאן בקרוב, בשלמותם או בחלקם.

אנחנו נעמוד כמובן על המשמר, ועם הופעת הספרים בארץ נרכוש את הדרוש לנו. למטרה זו שמור הסכום הנ"ל, כי כידוע "אין משנין מצדקה לצדקה".

- - - - -

אנשי קרמניץ עולים ארצה. כמו בחוכרת הקודמת, יש לנו גם עתה ההזדמנות הנעימה

לקדם בברכה אנשי קרמניץ אחדים, שהשתקעו לאחרונה בארץ. הכה נקוה שממפרם ילד ויגדל.

משפחת צוויבל. לפני למעלה מחצי שנה השתכנה בסביבות תל-אביב בחו של יצחק ווקמן,

מרגלית, עם בעלה דוד צוויבל וארבעת ילדיהם, שניהם חניכי "ישיבה יוניברסיטי", העברית שגורה על פיהם והם נראים כישראלים מבטן ומלידה. נאחל להם קליטה קלה ונוחה והצלחה במעשי יריהם.

שליה קרמנצ'ובסקי באה מלנינגרד לפני כמה חדשים. כחניכת "השומר הצעיר" וכבת

למשפחה ציונית מובהקת, - מרגישה שליה את עצמה בארץ כמו בביתה מן הרגע הראשון. ללנינגרד היא הגיעה מיד לאחר התקפת הגרמנים על רוסיה הסובייטית. בשנות המלחמה עבדה ברכבת צבאית כאחות טניטרית והוענקה לה מסעם השלטונות הצבאיים כמה אותות הצטיינות. בדרך מקרית היא נפגשה באותה רכבת עם דודתה הרופאה, אחות אביה, ומאז הם פעלו במשותף עד גמר המלחמה. במסיבת חנוכה של יוצאי קרמניץ בחל-אביב נפגשה שליה עם מכרים וידידים משכבר הימים ונתקבלה על ידם בחיבה רבה.

לאחר השתלמות קצרה באולפן, היא הסתדרה בעבודה בירושלים, במקצועה, כחוד אחת. שלוחים לה איחולי הצלחה לבביים.

- - - - -

אורחים מחוץ לארץ

בשכונות האחרונים ביקרו בארץ כמה מאנשי קרמניץ הגרים בחו"ל.

ראובן פרלמוטר (הסב שמו לאבירדר), בנו של פישל פרלמוטר, שהיה שותפו של עובדיה'ם

לביית היציקה. עזב את קרמניץ לפני שנים רבות, התגורר בארץ, ואחרי כן - בפזרים, מקצין בצבא הבריטי מטעם הטכנות, וזה שנים - בפריז, מטעם מפעל ה"בונדרם". בחוקף תפקידו זה שהיה גם באמריקה הצפונית והדרומית ושם גם בא במגע עם אנשי קרמניץ שבאותן הארצות.

נחמן ליכט, מושינגסון, בנו של חמלמד והכעל-קורא ליכט. יחד עם רעייתו ובתו,

המשתלמת באוניברסיטה העברית ב-ים, ביקרו בספריית ריב"ל, שמעו הסברים על פעולות הארגון בארץ וסיפרו על חיייהם הס בארה"ב. בושינגסון גרים קרמניצאים בודדים, בתוכם לייזר פאק (הסב שמו לגולד). יהושע גולבוג העלה זכרונות מעניינים מתקופת שירותו בצבא הפולני, יחד עם ליכט, אלכסנדר ברנשטיין (בנו של סענדער שעפסל'ס) ואחרים, במלחמתם נגד הגרמנים בשערי ברלין. באוירה חמה בילו האורחים עם המארחים, כחריסר איש, ערב עתיר חוויות.

יצחק ונגיה ווקמן, מניו-יורק. מסרה בואם הפעם - לבקר את בתם ומשפחתה שהם

כעת חושבי הארץ וכך כדי לעשות את ההכנות האחרונות לקראת עלייתם הקרובה ארצה. נפגשו אולם פעמים אחרות. משפחת ווקמן מבקרים בארץ לעתים תכופות והקשר אחס הוא כל הזמן הדוק מאד. גם הפעם, כמו בהזדמנויות קודמות, קיים ווקמן את המצוה "וחדרת פני זקן", וביקר בבתייהם של זקני העדה שלנו, אלעזר בריק ויעקב שפיר, אשר מפאת גילם ומצב בריאותם רחוקים הם לבית. שני הקשישים שלנו היו גרגשים מאד מתשומה הלב שניתנה להם ע"י האורח ומלוויו.

- - - -

לחברנו ישראל אוטיקר הוענק מטעם האוניברסיטה העברית בירושלים התואר ב.א.

במדעי הרוח ובמדעי החברה, וכפי שפורסם בעתונות הוא "עמד בבחינות בהצטיינות", ומתכוון לקראת קבלת תואר אקדמי שני, מ.א., בעוד שנה.

ברכחנו הלבבית לחבר אוטיקר היקר ולביתו, אנו מאחלים לו שנים רבות של פעילות

פוריה בשטח הקרוב ללבו.

זאב שניידר, - סוקר ספרותי. חברנו זאב (וועלוול) שניידר, איש דטרויס, המושך בעט סופרים כל ימיו, ייחד לעצמו לאחרונה ענף ספרותי מוגדר: סיקור הספרות היהודית: הן בידיש והן בלועזית. הוא מפרסם את סקירותיו בירחון "צוקונפט" המופיע בנו-יורק, וכן בשבועות היהודי בשפה האנגלית המופיע בדטרויס. ב"צוקונפט" נותן הח' שניידר ניתוח מעמיק של יצירותיו של אברהם סוצקובר, סופר יידיש היושב כחל-אביב (עורך "די גאלדענע קייט"). כן נחפרסמו סקירות ספרותיות אחרות, ספרי עסו, כאמור: כידיש ובאנגלית. הבה נאחל לחברנו שניידר הצלחה וסיפוק כענף הספרותי שייחד לעצמו.

ומענין לענין. אנו נוטלים לנו את ההזדמנות להגנצל על הסעות המצערות שנפלה בחוברת ה'. כקטע "מילגה על שם שניידר", הן בעברית והן כידיש, נדפס "אפרים שניידר" במקום "שמאל שניידר ז"ל", הוא אביו של זאב, אשר על שמו ולזכרו ניתנה (וחינתן) גם להבא) המילגה, ועם חברנו זאב שניידר הסליחה.

חוברת לזכרה של רוחמה רוכל ז"ל. במלאת שנתיים לפטירתה של רוחמה רוכל ז"ל לבית שטמפר, רעייתו של חברנו יצחק רוכל, הופיעה חוברת לזכרה, בהוצאת המשפחה. החוברת היא בת 144 עמודים, הודפסה בהדר, בחובה גם כשני חריסר חצלומים מחקופות חז"ה השונות של המנוחה. המדור הראשון מוקדש ל"ביח שטמפר", הוא הביח שעשה היסטוריה בארץ, ביסוד הישוב החקלאי החדש (ובעיקר - ייסוד המושבה הראשונה, פחח-תקוה, בשנת 1878). המדורים הבאים מחארים את הליכות חייה ופעלה של רוחמה, על רקע סביבתה ותקופתה. החוברת מסיימת בדברי הספד מפי גולדה מאיר שנאמרו ביום השלושים למותה של רוחמה, ובשיר מאת המשוררת רחל, שהיחה נערצת ע"י המנוחה. החוברת הודפסה במספר מצומצם של עותקים, כיאות לספר זכרון בעל אופי אינסימי. אותם מאנשי קרמניץ שהכירו את המנוחה קיבלו אף הם את החוברת.

* * *

נשף חנוכה. כמאה איש מבני קרמניץ השתתפו כנשף החנוכה שנערך בחל-אביב,

ביום כ"ט כסלו תש"ל, 9.12.69, נר ששי של חנוכה.

הינחה את הערב חברנו מרדכי אוח-יקר (אוטיקר). הקריין האמן איש העיירה

בילוזורקה - אליהו גולדנברג, הנעים את הערב בקריאת פרקי הווי, בידיש ובעברית,

מתוך הספר "קרעמעניץ יזכור בוך" שיצא בארגנטינה, ומתוך מקורות אחרים.

החברה שלנו פיגרוס מפתח-תקוה, הפתיעה את הקהל הפתעה נעימה בדקלום אמנותי

בידיש וברוסית.

וכרגיל כנשפים כאלה, היחה גם חזמורת בח שלשה נגנים.

ולסכום - היה זה "שבת אחים נעים"; בילו בשיתות, בשיחה וחיכודים עם חצות.

אירגן את הערב חברנו שמואל מייטלמן, ולעזרתו - חבר נשים מתנדבות שהכינו את ה"כיבוד"

ואת הגשמו בסוב טעם.

תנחומים

למשפחה מרגלית בחיפה ורובינפיין, בפרדס כץ - על מותו של יוסף מרגלית, 56,

בנו של מנדל מרגלית (מהרוגסקה הדובנאית)

לחיים וויינטרויב ובניו בחל-אביב, על פטירתה של אם המשפחה מרים לבית קליגמן,

59, בביה"ת בית רבקה, פ"ת, לאחר מחלה ממושכת.

לחיה פישר, לבית קוטשר, ולכל משפחת קוטשר, - על מותו של הבעל והגיס משה פישר

ינוחמו עם שאר אבלי ציון וירושלים ולא יוסיפו לדאבה עוד.

ברכת מזל טוב

להלה והגיב ברייטשטיין, חיפה, לנשואי בחם רנה בחל-אביב ולהיוולד נכדחם בקיבוץ

יגור.

למייבל ברשט וביחו, קיבוץ אפק, לנשואי הבת.

למשפחת גרשמן, משה וסוניה (לביה ברשט), חיפה, נזה שאנן, לנשואי בנם בני עם

בחירת לבו גילה.

למקס וקלרה דסר, קנדה, להיוולד הנכד, בן לשלמה ואסתר.

ליצחק וגניה זוקמן, ניו-יורק, להיוולד הנין הראשון.

לשרה ויעקב זילברג, חיפה, נזה שאגן, לנשואי כתם מירה עם כחיר לבה צבי.

לברוניה ושמואל (מיליק) פייסלמן, בת-ים, להיוולד הנכדה הראשונה עירית,

בת לשרה ויצחק, ולסבא נחום גרינברג - להיוולד הניגה הראשונה.

למשה כהן, קיבוץ מענית, (בעלה של סלובה היילפריץ ז"ל) - לנשואי הבת חנה

עם ב"ל גד.

לאהרן מנדלבלס וביחו, פתח-תקוה, לנשואי בנם פסח.

למשפחת נוסמן, טסה וסוזנה (לבית רובין), כפר חסידים, לנשואי בתם אינה

עם ב"ל רוברט.

לדוד וסוניה צוקרמן, חיפה, להיוולד הנכד.

ליהודה (חוליו) קאוסמן וביחו, רמת-אביב, להולדת הנכד יוכל בלוגרין.

למשפחת שפירא וקנלר, רמת-גן, לנשואי סליה בת שמואל שפירא ופניה (מבית קנלר ז"ל).

לחיים ואישה מיילר, עפולה, לנשואי הבת.

לאברהם וחנה מורדיש, קיבוץ יד מרדכי, להולדת נכדם גונן.

לשלום ויהודית מורדיש, קיבוץ אפס, לנשואי הבח.

לשמחה וחנה קרויס, לוד, לנשואי הבת שושנה.

למשפחת שטיינברג, משה ושרה (לבית וויינשטיין), להולדת הנכדה נועה.

ליפה פורס, (לבית דירקסור), תל-אביב, להולדת הנכדה הראשונה, בת למשה,

ולהולדת הנכדות התאומות.

לוויטיה ויצחק וויינשטיין, תל-אביב, להולדת הנכדה בניירובי, קניה. ולהולדת הנכד

כחיפה.

למשה ורבקה רוכל, תל-אביב, להולדת נכדם יואב, בן לאסא וחדוה, ירושלים.

י ע מ ד ו כ ו ל מ ע ל ה ב ר כ ה ו ת ד ב י נ ה ש מ ח ו ח ב ק ה ל נ ו .

חוברת ו'

קול

יהצאנו

קרפנים

בישראל ובתפוצות

תוכן הענינים

עמוד מס'

3	המערכת	מי ומה בחוברת
5		אנשי קרמניץ במערכות ישראל
...	מנוס גולדנברג	מרדכי ברמור - ביסביץ
8	מרדכי אות-יקר	סגן אלוף מרדכי ברמור - האיש והחייל
10	יצחק רוכל	גלגולו של ספר חורה
12	מרדכי כץ	יוצאי קרמניץ בארגנטינה, חתך סוציולוגי
14	מ. ג.	דרישת שלום מקרמניץ (תצלומים והסברים)

לזכר צעדהים

15	* * *	דוד רובין ז"ל
16	יהושע גולברג	זאב-וואליה שומסקי ז"ל
18	י. רוכל	יצחק איירלמן-חמיר ז"ל
18	מ. ג.	מוניה גינדס ז"ל
19	י. ר., מ. ג.	פסיפס - צרור ידיעות

ערב ההתייחדות; הכינוס הכין ארצי גדחה; יש ביקוש לביטאון שלנו; כספריה ע"ש ריב"ל; ספרי AMS יופיעו בארץ; אנשי קרמניץ עולים ארצה; אורחים מחו"ל; ישראל אוסיקר - ב.א. ; זאב שניידר - סוקר ספרותי ; חוברת לזכרה של רוחמה רוכל ז"ל; נשף חנוכה; התפוצה של "קול יוצאי קרמניץ"; תנחומים; ברכה מזל טוב.

* * *

ועדת המערכת: מ. גולדנברג, י. רוכל, מ. אות-יקר, י. גולברג, שמ. סיטמן.

עיצוב גראפי ודישום - אברהם ארגמן

חרגומים - רחל נדיר, חנה גולדנברג, יהודית שטרן

מחיר החוברת: בארץ - 2 ל"י, בחו"ל - 1 דולר

החברים מחבקשים להעביר את הסכום עם קבלת החוברת.

הפצת החוברת בחו"ל:

בארצות הברית - David Rappoport, 2515 Olinville Ave, Bronx N.Y. 10467

בארגנטינה - Marcos Katz, Ciudad de La Paz, 1465 ID. Buenos-Aires

בקנדה - Max Desser, 158 Anderson Ave, Winnipeg 4, MAN.

* * *

כתובת המערכת: ארגון יוצאי קרמניץ, רח' זכרון יעקב 8, חל-אביב.